

VARIABLE CLASICE ȘI CULTURALE - o analiză comparativă a validității -

Mircea Comșa

Faptul că majoritatea cercetărilor recurg la folosirea ca factori explicativi a unor aceleași variabile (sex, vârstă, educație, ocupație, religie, rasă și stare civilă) are desigur în spate o concepție implicită cu privire la ceea ce este un individ: o persoană umană de un anumit sex, de o anumită vârstă; etc.. Individul este redus de fapt la câteva categorii: „Se lucrează cu aceste variabile ca și cum ele ar defini o persoană, și îndeosebi ar defini-o într-un mod *obiectiv*”¹ Supra-utilizarea poate fi explicată prin gradul ridicat de obiectivitate al acestor variabile, faptul că nu pun nici o problemă de definiție, sunt ușor de accesat și, mai important, sunt disponibile în toate statisticile referitoare la o populație. În afara efectului unificator, o altă justificare a întrebunțării generalizate a variabilelor clasice este faptul că nu sunt construite în funcție de o teorie. Aceasta le permite să fie folosite drept indicatori ai unor situații sociale diverse. A interpreta o relație de asociere dintre o variabilă clasică și o variabilă de explicat nu are sens în afara considerării simultane a cadrului, situației în ansamblu, presupus de respectiva variabilă clasică. O variabilă clasică în sine nu semnifică nimic, sau mai degrabă semnifică prea multe lucruri pentru a putea interpreta univoc relația de asociere, pentru ca această asociere să aibă valoare explicativă. Mai mult chiar, variabilele clasice sunt inter-corelate. Rezultă de aici că interpretarea unei asocieri simple dintre un răspuns la o întrebare și doar una dintre variabilele clasice este aproape imposibilă, cel puțin dacă dorim o analiză riguroasă și corectă.

Stratificarea culturală devine tot mai importantă în stabilirea distincțiilor dintre indivizi, pe măsură ce societatea trece de la modernitate la post-modernitate. *Puterea explicativă* a variabilelor culturale cu privire la fenomenele care au loc în societatea actuală este în creștere, această creștere fiind secondată de scăderea *puterii explicative* a variabilelor socio-demografice (cu excepția nivelului de educație). În acest context, teoriile sociologice și cercetarea practică trebuie să fie reorientate spre analiza și integrarea variabilelor culturale. În particular, dar cu importante implicații teoretice și metodologice, studiul eșantionării trebuie modificat în sensul includerii în analiza distribuției și validării eșantionului nu numai a variabilelor socio-demografice (acestea nu mai constituie o metodă suficient de sigură pentru validarea eșantionului, după cum vom vedea în continuare),

ci și a unor variabile în general mai dificil de operaționalizat, dar care structurează comportamentele, atitudinile și opiniile într-o mai mare măsură. Operațiile de constituire și validare a eșantionului formează unul din fundamentele principalei metode de investigare a socialului (ancheta), or aceste operații se realizează în principal în funcție de corespondența distribuției dintre eșantion și populația din care acesta a fost selectat în funcție de câteva variabile (sex, vârstă, rezidență și foarte rar educație). Pe baza acestei corespondențe (dar nu numai) se decide măsura în care un eșantion este sau nu reprezentativ și, deci, dacă rezultatele obținute pot fi generalizate la nivelul populației din care a fost extras eșantionul.

Care este relevanța unei astfel de analize în cazul în care variabilele de explicat nu sunt relaționate (determinate, cauzate, asociate, etc.) cu aceste variabile de validare clasice? În aceste condiții nu ne putem pronunța, fără riscul de a depăși probabilitatea general admisă de eroare, nici măcar asupra valorilor medii (sau asupra ponderii unui anumit tip de răspuns) obținute pe acest eșantion. Dacă majoritatea comportamentelor, atitudinilor și opiniilor nu mai diferă în funcție de categoriile unei variabile de validare, atunci acea variabilă nu mai poate constitui un mijloc de încredere din punct de vedere metodologic (chiar dacă folosirea ei este justificată prin simplitatea operaționalizării și implicit a măsurării) pentru construirea și validarea unui eșantion și deci pentru extinderea rezultatelor obținute pe acesta la nivelul populației.

Intenția noastră este de a testa gradul de adecvare a unor variabile (numite în continuare variabile de validare clasice, respectiv propuse) la studiul eșantionării și, mai ales, implicațiile pe care adoptarea unor variabile culturale le poate avea în cercetarea și teoria sociologică. Implicațiile directe ale acestei adoptări pot lua forme diverse, una dintre ele fiind stilurile de viață ca formă de organizare / clasificare a indivizilor din perspectiva unor comportamente și valori integrate. Acest tip de test presupune analiza unor comportamente dintre cele mai diferite, o altă cerință fiind aceea de a analiza cât mai multe variabile. Se impune de asemenea testarea, în cadrul diferitelor tipuri de culturi, precum și analiza evoluției temporale (este posibil ca la un anumit moment majoritatea comportamentelor să fie puternic diferențiate în funcție de variabile precum sexul, vârsta, educația sau rezidența, dar pe măsură ce societatea se transformă aceste variabile să-și piardă din puterea explicativă, diferențierile realizându-se în alte planuri).

Variabilele folosite în analizele care urmează au fost extrase din NORC (General Social Survey sau GSS, cercetările din anii 1988, 1989, 1990, 1991 și 1993, în total 7513 subiecți), respectiv din Barometrul de

Sondare a Opiniei Publice (BSOP) realizată de diferite institute de cercetare din România la cererea Fundației Soros (1995 - 1997, totalizând 13654 subiecți). Aceste cercetări au fost realizate în SUA / România, subiecții fiind persoane vorbitoare de limba engleză / română, cu vârsta peste 18 ani, cu domiciliul în locuințe non-instituționale. Pentru cercetarea GSS au fost alese variabilele folosite de James A. Davis în studiul său (în *Social Stratification*, ed. de David B. Grusky, Westview Press, Oxford, 1994) asupra culturii de clasă. Cei 49 de itemi aleși acoperă domeniile (1) morală, (2) atașamente, politică, (4) valori și gusturi și (5) controverse sociale. Desigur, este greu de susținut că itemii aleși de noi (atât pentru GSS cât și pentru BSOP) constituie un eșantion reprezentativ al oricărui univers de conținut. Cu toate acestea câteva argumente se impun: (1) din ambele cercetări nu lipsesc teme importante, (2) acestea acoperă domeniile de interes ale celor mai mulți sociologi, (3) rezultatele cercetărilor sunt validate de sociologi recunoscuți, nu există alte cercetări care să permită compararea atâtor variabile pe eșantioane reprezentative la nivel național. Prezentăm în continuare itemii aleși pentru fiecare dintre cele două seturi de cercetări (în analize categoriile de răspuns au fost regrupate în două categorii pentru fiecare variabilă):

Tabelul 3.1 Itemii aleși din eșantionul cumulativ GSS

VARIABILA	ÎNTREBAREA
Moral01	Majoritatea oamenilor: „...cea mai mare parte a oamenilor o duc tot mai rău, nu mai bine.”
Moral02	Viitorul: „Este destul de incorect să crești un copil în această lume ținând cont de modul în care se prefigurează lucrurile în viitor.”
Moral03	Fericire: „În general, cum credeți că sînt lucrurile în aceste zile? „
Moral04	Fericire maritală: „In general, căsătoria dvs. este ...foarte fericită, nefericită? „
Moral05	Cât de interesantă este viața: „În general viața vi se pare... interesantă, destul de banală, foarte plictisitoare? „
Moral06	Satisfacția familială: „Cât de mulțumit sunteți de viața dumneavoastră familială? „

(continuare)

Moral07	Satisfacție financiară: „În ceea ce vă privește pe dumneavoastră și familia dumneavoastră sunteți mai degrabă mulțumit sau mai degrabă nemulțumit de situația financiară actuală? „
Moral08	Satisfacția față de prieteni: „Cât de mulțumit sunteți de prietenii dumneavoastră? „
Moral09	Satisfacția față de muncă: „Pe ansamblu, cât de mulțumit sunteți de serviciul dumneavoastră? „
Atașa10	Funcționarii publici: „Majoritatea funcționarilor publici nu sunt cu adevărat interesați de problemele oamenilor obișnuiți.”
Atașa11	Frecventarea bisericii: „Cât de des mergeți la biserică? „
Atașa12	Divorț: „Ați fost vreodată divorțat? „
Atașa13	Hărnicie: „Unii oameni spun că pentru a reuși este suficient să muncești foarte mult, alții spun că norocul sau ajutorul altora sunt mai importante. Dumneavoastră ce credeți că este mai important? „
Atașa14	Altruism: „Credeți că de cele mai multe ori oamenii încercă să se ajute unii pe alții sau urmăresc în principal interesele personale? „
Atașa15	Asociere: „Sunteți membru al următoarelor organizații? „
Atașa16	Apolitic: „În general vorbind, vă considerați republican, democrat, independent sau altceva? „
Atașa17	Ateu: „Care este religia dumneavoastră? protestantă, catolică, mozaică, alta, ateu „
Atașa18	Religios: „Vă considerați o persoană religioasă? „
Atașa19	Vecinii: „Cât de des vă petreceți seara cu cineva care trăiește în vecinătatea dumneavoastră? „
Atașa20	Prieteni: „Cât de des vă petreceți seara cu prieteni care nu locuiesc în vecinătatea dumneavoastră? „
Atașa21	Încrederea în oameni: „În general vorbind, credeți că în majoritatea oamenilor se poate avea încredere sau că niciodată nu poți fi suficient de prevăzător în relațiile cu ceilalți „?
Polit22	Anti-comunism: „Gândindu-vă la formele de guvernare existente în lume astăzi, care dintre următoarele afirmații este cea mai apropiată de părerea dumneavoastră despre comunism ca formă de guvernare? „

(continuare)

Polit23	Redistribuire: „Unii oameni cred că guvernul ar trebui să reducă diferențele de venit dintre bogați și săraci, fie prin creșterea impozitelor familiilor bogate, fie prin acordarea de asistență financiară săracilor. Alți oameni cred că guvernul nu ar trebui să se implice în reducerea diferențelor de venit dintre bogați și săraci. Dumneavoastră ce părere aveți?”
Polit24	Cheltuieli militare: „... Cheltuim prea mult, prea puțin sau aproximativ cât trebuie în domeniul militar, armament și apărare?”
Polit25	Cheltuieli orășenești: „...Cheltuim prea mult, prea puțin sau aproximativ cât trebuie pentru rezolvarea problemelor marilor orașe?”
Polit26	Cheltuieli antidelinvență: „...Cheltuim prea mult, prea puțin sau aproximativ cât trebuie pentru stoparea creșterii ratei infracționalității?”
Polit27	Cheltuieli pentru bunăstare: „...Cheltuim prea mult, prea puțin sau aproximativ cât trebuie pentru bunăstare?”
Polit28	Republican: „ în general vorbind, vă considerați republican, democrat, independent sau altceva?”
Polit29	Conservator: „Unde vă plasați pe o scală de la 1 la 7 unde 1 înseamnă extrem liberal iar 7 extrem conservator?”
Polit30	Libertatea de expresie: „Să presupunem că un comunist ar vrea să țină un discurs în comunitatea dumneavoastră. Ar trebui să i să permită să vorbească sau nu?”
Value31	Norme de fertilitate: „ Care credeți că este numărul ideal de copii pe care ar trebui să îi aibă o familie?”
Value32	Muncă profitabilă: „Priviți la această listă și spuneți care din aspectele menționate este cel mai de preferat la un loc de muncă? Venitul ridicat.”
Value33	Atractivitatea muncii: „Priviți la această listă și spuneți care din aspectele menționate este cel mai de preferat la un loc de muncă? Munca este importantă și oferă un sentiment de realizare „
Value34	Șansa de a avansa: „Priviți la această listă și spuneți care din aspectele menționate este cel mai de preferat la un loc de muncă? Șansele de avansare „

(continuare)

Value35	Siguranța serviciului: „Priviți la această listă și spuneți care din aspectele menționate este cel mai de preferat la un loc de muncă? Lipsa pericolului de a fi concediat „
Value36	Consum de presă: „Cât de des citiți ziarele?
Value37	Etica muncii: „Dacă ați câștiga suficienți bani pentru a trăi cât de confortabil doriți tot restul vieții, ați continua să lucrați sau ați înceta serviciul? „
Vale38	Vizionare TV: într-o zi obișnuită, câte ore vă uitați la televizor? „
Contr39	Pedeapsa cu moartea: „Sunteți pentru sau împotriva pedepsei cu moartea pentru persoanele condamnate pentru crimă? „
Contr40	Severitatea tribunalelor: „In general, credeți că tribunalele din această zonă sunt prea severe sau sunt insuficient de severe cu infractorii? „
Contr41	Ușurința de a divorța: „Ar trebui ca divorțul să fie mai ușor sau mai dificil de obținut decât este acum? „
Contr42	Locul femeilor: „Femeile ar trebui să-și vadă de gospodărie și să lase ca de conducerea acestei țări să se ocupe bărbații.”
Contr43	Femeile măritate în câmpul muncii: „Sunteți de acord sau nu sunteți de acord ca o femeie măritată să câștige bani în afaceri sau industrie dacă ea are un soț capabil să o întrețină? „
Contr44	Marijuana: „Dumneavoastră credeți că utilizarea de marijuana ar trebui să fie permisă legal sau nu? „
Contr45	Homosexualitate: „Despre relațiile sexuale dintre doi adulți de același sex; Credeți că sunt întotdeauna greșite, aproape întotdeauna greșite, greșite doar uneori, nu sunt greșite de loc? „
Contr46	Relații sexuale premaritale: „Dacă un bărbat și o femeie au relații sexuale înainte de căsătorie, credeți că acest fapt este...? „
Contr47	Căsătorii inter-rasiale: „Credeți că legislația ar trebui să interzică căsătoriile dintre negri și albi? „

(continuare)

Contr48	<i>Casa deschisă:</i> „Să presupunem că în comunitate se votează o lege pe tema vânzării de locuințe... Ce lege ați vota? „ (Cea care interzice unui proprietar să refuze vânzarea din motive de rasă/culoare a cumpărătorului sau legea care permite proprietarilor să decidă cui își vând casa, chiar dacă acesta preferă să nu vândă unor persoane de culoare)
Contr49	Relații extra-conjugale: „Ce părere aveți despre o persoană căsătorită care are relații sexuale cu altcineva decât partenerul conjugal - aceasta este...? „

Tabelul 3.2 Itemii aleși din eșantionul cumulativ BSOP

VARIABIL A	ÎNTREBAREA
Moral01	Lucrurile merg rău: „Credeti că lucrurile merg în direcția bună sau greșită ? „
Moral02	Viitorul: „Cum credeți că veți trăi peste un an ? „
Moral03	Fericire: „Cât de mulțumit sunteți în general de felul în care trăiți ? „
Moral04	Încrederea față de rude: „Câtă încredere aveți în rude ? „
Moral05	Schimbări rapide: Schimbările din societatea românească au fost prea rapide și rapide.”
Moral06	Satisfacția față de locuință: „Cât de mulțumit sunteți de locuința dvs.? „
Moral07	Satisfacția financiară: „Cât de mulțumit sunteți de banii pe care îi aveți ? „
Moral08	Încrederea față de colegii de servicii: „Câtă încredere aveți în colegii de servicii ? „
Moral09	Satisfacția față de muncă: „Cât de mulțumit sunteți de serviciul dvs.? „
Atașa10	Satisfacția față de transporturi: „Cât de mulțumit sunteți de transporturi ? „
Atașa11	Frecventarea bisericii: „Cât de des mergeți la biserică ? „
Atașa12	Informare de la prieteni: „Află cele mai multe lucruri despre politică de la prieteni.”

(continuare)

Atașa13	Privatizare rapidă: „Privatizarea să se facă cât mai repede.”
Atașa14	Sacrificii: Acceptă sacrificii pentru reformă mai mulți ani.”
Atașa15	Asociere: „Sunteți membru al următoarelor asociații? „
Atașa16	Apolitic: „Dacă ar avea loc alegeri duminica viitoare, dvs. ați merge la vot ? „
Atașa17	Încredere biserică foarte puțină: „Câtă încredere aveți în biserică ?
Atașa18	Încredere biserică foarte multă: „Câtă încredere aveți în biserică ?
Atașa19	Vecinii: Cât timp vă petreceți împreună cu vecinii la diferite ocazii? „
Atașa20	Discuții cu prietenii: „Cât de des discutați cu prietenii dvs.? „
Atașa21	Încredere în oameni: „Credeți că se poate avea încredere în cea mai mare parte a oamenilor ? „
Polit22	Anti - UDMR: „Participarea UDMR la guvernare este un lucru rău pentru România.”
Polit23	Venit diferit: „Este bine ca nivelul veniturilor oamenilor să fie foarte diferit.”
Polit24	Monarhie: „Forma de organizare cea mai bună pentru România este monarhia.”
Polit25	Petiție: „Acceptabil protestul prin petiție.”
Polit26	Anti-democrat: „Credeți că în România există partide politice care trebuie scoase în afara legii ? „
Polit27	Democrație: „Este bine să existe mai multe partide politice.”
Polit28	Stânga: „Vot pentru partid de stânga.”
Polit29	Dreapta: „Vot pentru partid de dreapta.”
Polit30	Libertate de expresie: „Este bine ca un guvern să fie criticat.”
Value31	Tradiții: „Se mândrește cel mai mult cu tradițiile românești.”
Value32	Muncă profitabilă: „Este mai bun un salariu mare dar nesigur.”
Value33	Lectură: „Cât de des citiți cărți ? „
Value34	Frecventarea cinematografului: „Cât de des mergeți la cinematograful ?”
Value35	Siguranța serviciului: „Este mai bine cu un salariu mic dar sigur.”
Value36	Consum de presă: „Cât de des citiți ziarele ? „
Value37	Etica muncii: „Este mai bine să investești banii într-o afacere.”
Value38	Vizionare tv: „Cât de des vă uitați la tv ? „
Contr39	Serviciu militar obligatoriu: „Sînteți de acord ca unii tineri să poată refuza serviciul militar pe baza unor probleme de conștiință ? „

(continuare)

Contr40	Legea caselor naționalizate: „Este bine că a fost schimbat modul de aplicare a legii caselor naționalizate.”
Contr41	Drum nou: „Este mai bine să mergi întotdeauna pe un drum nou, „
Contr42	Liberalizarea prețurilor: „Liberalizarea prețurilor va avea un efect pozitiv.”
Contr43	Privatizarea accelerată: „Privatizarea accelerată va avea un efect pozitiv.”
Contr44	Reducerea subvențiilor pentru agricultură: „Reducerea subvențiilor pentru agricultură va avea un efect pozitiv.”
Contr45	Reducerea subvențiilor pentru marile întreprinderi de stat: „Reducerea subvențiilor pentru marile întreprinderi de stat va avea un efect pozitiv.”
Contr46	Cumpărare pământ: „Dreptul firmelor străine de a cumpăra pământ va avea un efect pozitiv.”
Contr47	Acord FMI: Este bine că s-a încheiat acordul cu FMI și BM.”
Contr48	Cetățenie Mihai: „Este bine că a fost re acordată cetățenia regelui Mihai.”
Contr49	Conducere TVR: „Este bine că a fost schimbată conducerea TVR „

Correspondența dintre variabilele celor două cercetări este doar parțială (atât din punctul de vedere al unor variabile, cât și al formulării întrebărilor), dar această neconcordanță nu poate avea un efect major, cel puțin pentru motivul că analizele sunt realizate la nivelul unor clase de variabile.

Dificultatea comparării adecvării variabilelor impune folosirea unor metode diverse, din perspective diferite (compararea valorilor măsurilor de asociere, ponderilor asocierilor semnificative, luând în considerare împrăștierea acestor valori în cadrul claselor de variabile analizate). Inevitabil se va ajunge la construcția mai multor indici de adecvare și deci la clasamente diferite în parte. Compararea valorilor absolute va duce la indici care reflectă într-o mai mare măsură specificitatea unei variabile de validare (asociere mai mare cu anumite clase de variabile), în timp ce compararea ponderilor asocierilor semnificative va aprecia în primul rând existența unei relații fără a ține cont de intensitatea acesteia. Un alt tip de determinare a adecvării poate fi realizată prin intermediul comparării, în cadrul unei clase

de variabile, a valorilor măsurilor de asociere pentru fiecare variabilă de validare cu media asocierii acelei clase cu toate variabilele de validare (desigur, comparațiile pot fi realizate și la nivelul ponderilor asocierilor semnificative).

Măsura de asociere folosită pentru calcularea asocierii este L^2 (likelihood ratio chi-square, măsură similară lui hi-pătrat). Măsura de asociere L^2 este puternic dependentă de volumul eșantionului și numărul gradelor de libertate (direct proporțională cu ambele), nefiind deci o măsură adecvată pentru intensitatea asocierii, motiv pentru care valorile L^2 au fost ajustate (în funcție de numărul gradelor de libertate și volumul eșantionului) după formula propusă de Davis²:

$$L_{adj}^2 = \left(L^2 \times \frac{1500}{N} \right) - [(df - 2) + 1,5] \quad \text{Datorită specificului}$$

construcției variabilelor tradiționalism, autoritarism și asociație (cercetarea GSS), calcularea valorilor din tabel s-a efectuat prin ponderarea valorilor lui L^2 în cazul variabilelor „polit22 „ și „polit30 „, pentru variabila autoritarism, „contr42 „, pentru tradiționalism și eliminarea variabilei „atașa15 „, pentru asociație (în cazul ambelor cercetări).

3.1. Analiza pe eșantioanele GSS

Variabilele de validare folosite în cazul analizelor pe eșantionul GSS sunt: sex, vârstă (18 - 34,35 - 54,55 + ani), educație (maximum 11 clase, 12 clase, 13 + clase), rezidență (urban mare, urban mic, rural), tradiționalism (scor factorial obținut pe o serie de itemi privind rolurile femeii, acceptarea sinuciderii, eutanasiei, divorțului, etc.; trei clase - mic, mediu, mare), autoritarism (scor factorial obținut pe o serie de itemi privind diverse tipuri de atitudini față de diferite grupuri marginale; trei clase - mic, mediu, mare), asociație (membru în cel puțin două asociații), clasa subiectivă (jos, mijloc, sus), venit (mic, mediu, mare), încredere în ... (indice al încrederii generale în instituții construit ca scor factorial; trei clase - mică, medie, mare), SEI (indexul socio-economic; trei clase), timp modern (indice al petrecerii timpului într-o manieră modernă, obținut ca scor factorial din trei variabile - petrece timpul cu prietenii, la bar, în oraș; trei clase - puțin, mediu, mult). Datele obținute prin analiza tabelelor de contingență sunt prezentate în continuare:

Logica de construcție a acestor indici este relativ simplă: ei trebuie să fie direct proporționali cu L^2 (cu intensitatea asocierii dintre variabila de validare și fiecare dintre variabilele claselor menționate) și invers proporționali cu o măsură a împrăștierii valorilor lui L^2 în clasele de variabile analizate. Altfel spus, cu cât valoarea lui L^2 este mai mare și cu cât aceste valori sunt mai apropiate pentru diferite clase de variabile, cu atât variabila de validare va avea un indice de adecvare mai mare, deci este mai adecvată scopurilor propuse.

Asocierea medie cea mai mare este cu variabilele de validare: autoritarism, tradiționalism și educație, dar dacă vom lua în calcul și variabilele distanță, respectiv coeficient de variație (pentru a înlătura pe cât posibil efectul unor asocieri puternice asupra mediei asocierii), lucrurile se schimbă. Adecvarea cea mai mare o au variabilele educație, tradiționalism, vârstă, autoritarism în cazul ponderării cu distanța, respectiv SEI, educație, venit, vârstă, autoritarism, asociație, tradiționalism.

Ponderi mari a asocierilor semnificative au variabilele asociație și venit, în urma diferitelor ponderări situația schimbându-se relativ puțin: asociație, venit, vârstă, sex.

Ponderarea intensității asocierii cu o măsură a împrăștierii acționează în sensul favorizării variabilelor care au diferențe mici între valorile lui L^2 pentru clasele de variabile, chiar dacă valorile lui L^2 sunt mici. O comparație mult mai corectă ar fi aceea în care valorile lui L^2 din cadrul unei clase de variabile ar fi comparate între ele, prin intermediul mediei. De exemplu, dacă media valorilor lui L^2 ale variabilelor din clasa „morală „ (tabelul 3.1.1) cu toate variabilele de validare este 16,9, atunci ascendența variabilei sex în cadrul clasei „morală „ este: -11 (5,9 - 16,9; tab. 3.1.3). Dacă aceste valori vor fi transformate în ranguri vom obține rangul de adecvare pentru fiecare variabilă de validare în cadrul unei clase de variabile (tab. 3.1.4). În aceeași manieră pot fi comparate ponderile asocierilor semnificative (compararea valorilor procentelor sau a rangurilor rezultate prin compararea procentelor). Aprecierea noastră este că cea mai corectă măsură a adecvării o reprezintă cea care compară rangurile (rezultate prin diferența dintre valorile lui L^2 și media valorilor lui L^2 pentru o clasă de variabile) variabilelor de validare în cadrul fiecărei clase de variabile (tabelul 3.1.4).

Adecvarea cea mai mare o au variabilele educație (ascendență pozitivă mare pentru toate clasele de variabile), tradiționalism și autoritarism (ascendență pozitivă mare pentru două clase, în rest negativă, dar nu mult sub medie), vârstă.

Cea mai mare adecvare o au, în ordine, variabilele: educație (de asemenea și cea mai mică dispersie; bun predictor pentru toate clasele de variabile, în special pentru *politică* și *va/ori*), SEI (bun predictor pentru clasele de variabile *politică* și *valori*), vârsta (foarte bun predictor pentru clasa *valori*), autoritarism (foarte bun predictor pentru clasele de variabilele *politică* și *controverse*), tradiționalism (foarte bun predictor pentru clasele de variabilele *atașamente* și *controverse*), clasă subiectivă (predictor bun pentru clasa *morală*). Faptul că o variabilă de validare este puternic asociată cu o clasă de variabile sau, altfel spus, este un bun predictor pentru aceea clasă, impune folosirea ei în construcția și validarea eșantionului.

Variabilele de validare cele mai adecvate sunt asociația, venitul și vârsta. Analizele anterioare au fost în totalitate de tip bivariat, compararea adecvării variabilelor realizându-se indirect. Ideea unei comparări directe este de dorit cel puțin dacă avem în vedere gradul relativ mare de cumulativitate (inter - asociere) a variabilelor de validare clasice (sex, vârstă, educație, rezidență). Să presupunem că avem două seturi de variabile A și B, fiecare formate din variabilele a_1, a_2, \dots, a_n respectiv b_1, b_2, \dots, b_n , iar puterea explicativă a fiecărei variabile a_i este mai mare decât cea a variabilelor b_i . În această situație vom fi tentați să utilizăm în analizele asupra eșantionului setul de variabile A. Dar, dacă mutăm analiza la nivel multivariat, putem ajunge la o concluzie surprinzătoare: setul de variabile A explică global mai puțin din variația fenomenului decât setul B. Analizele care urmează încearcă să reducă pe cât posibil această incertitudine prin compararea a două seturi de variabile de validare ca și grup (analiză logit) și a tuturor variabilele de validare simultan (regresie multiplă).

Metoda de comparare a adecvării variabilelor de validare la studiul eșantionării, pe care am propus-o, nu realizează o comparație care să ia în calcul și gradul de cumulativitate al variabilelor de validare (cele 49 de variabile au fost cross-tabulate cu fiecare dintre variabilele de validare separat). De fapt aceasta constituie o practică frecventă în majoritatea cercetărilor, primul pas după inspectarea frecvențelor relative și absolute fiind analiza relațiilor de asociere dintre variabilele studiate și aceste variabile *clasice* sau socio-demografice. Teoretic este posibil ca variabilele socio-demografice să aibă un grad de cumulativitate mai mare decât o altă combinație de variabile de validare propuse de noi. Ipoteza: „există variabile de validare care au un grad de cumulativitate mai mare decât combinația de variabile obișnuită sex - vârstă - rezidență „ poate fi testată cel mai simplu prin analiza log-liniară. Acest tip de analiză a asocierii poate fi realizat simultan cu mai multe variabile. În cazul nostru (foarte apropiat de tipul

analizei de regresie, dar cu variabile calitative) este mai adecvat un tip special de analiză log-liniară, și anume analiza logit (una dintre variabile este considerată dependentă, iar celelalte independente). Variabila dependentă va fi pe rând, în fiecare model, una dintre cele 49 de variabile propuse, iar variabilele independente pot fi oricare dintre variabilele de validare. În principal va fi comparat gradul de cumulativitate a variabilelor socio-demografice „sex + vârstă + educație + rezidență „, cu setul de variabile „tradiționalism + autoritarism + asociație + timp - modern „, (din considerente de comparație și creșterea ponderii celulelor cu frecvențe mai mici de 5).

Tabelul 3.1.7 Testarea gradului de cumulativitate al celor două seturi de variabile de validare (valorile coeficienților lambda obținute prin analiza log-liniară, model logit; coeficienții lambda semnifică mărimea efectelor de interacțiune, deci a asocierii).

Variabile de validare	clasice	propuse
Efecte de interacțiune		
medie (doar pentru efectele semnificative)	4.1	5.6
medie (pentru toate efectele)	1.4	1.1
ponderea efectelor semnificative (p= 0.05)	20.8%	11.3%

Media coeficienților lambda (doar pentru efectele semnificative) este mai mare în cazul variabilelor de validare propuse (autoritarism, tradiționalism, asociație, timp - modern), dar este mai mică atunci când considerăm toate efectele, iar ponderea efectelor semnificative este mai mare în cazul variabilelor clasice (sex, vârstă, educație, rezidență). Aceasta semnifică faptul că între variabilele propuse amplitudinea valorilor coeficienților lambda este mai mare, dar că, în același timp, există mai puține inter - asocieri decât în cazul variabilelor clasice. Pentru a realiza o comparație în termeni de putere explicativă vom folosi două măsuri ale asocierii (entropie și concentrare) care reprezintă oarecum echivalentul lui R^2 (variația explicată) în cazul regresiei multiple. Oarecum, deoarece aceste măsuri iau în majoritatea situațiilor valori foarte mici, deși asocierea (interpretată ca variație explicată) poate fi mare.

Tabelul 3.1.8 *Măsuri ale asocierii pentru modele logit realizate separat pentru fiecare dintre categoriile de variabile de validare.*

Variabile de validare Clase de variabile analizate	clasice			propușe		
	entropie	concentrare	medie	entropie	concentrare	medie
Măsura de asociere						
morală	0.03	0.04	0.04	0.02	0.02	0.02
atașamente	0.04	0.05	0.04	0.07	0.08	0.07
politică	0.05	0.06	0.06	0.10	0.11	0.10
valori	0.05	0.06	0.05	0.02	0.02	0.02
controverse	0.07	0.08	0.08	0.09	0.09	0.09
Medie	0.05	0.06	0.05	0.06	0.07	0.06

Diferențe mai mari în variația explicată apar la nivelul claselor atașamente, politică (explică mai mult variabilele propuse) și valori (explică mai mult variabilele clasice). Deși diferențele (la nivel de medie a tuturor claselor) dintre măsurile variației explicate pentru cele două categorii de variabile de validare sunt mici, putem aprecia că setul propus este cel puțin la fel de puternic explicativ și, deci, este utilă continuarea investigației în sensul testării simultane a cumulațiivității variabilelor din cele două seturi.

Ecuțiile de regresie multiplă au fost constituite astfel: variabile dependente au fost considerate pe rând fiecare dintre cele 49 de variabile, iar ca predictorii au fost folosite cele 8 variabile de validare. Valorile din partea a doua a tabelului reprezintă diferența dintre ponderea coeficienților beta semnificativi pentru variabila de validare respectivă pentru acea clasă de variabile și media mediilor ponderilor coeficienților beta semnificativi ai tuturor variabilelor de validare pentru aceeași clasă de variabile. Cele mai adecvate variabile de validare sunt educație, autoritarism, sex dar nu trebuie uitat faptul că au fost comparate ponderile coeficienților beta semnificativi fapt care reduce mult importanța variabilelor cu coeficienți mari.

Tabelul 3.1.10 Testarea simultană a asocierii variabilelor clasice și de validare cu fiecare dintre variabilele claselor analizate. Cifrele au rezultat în urma comparării valorilor coeficienților beta ai ecuației de regresie multiplă (cele 49 de variabile au fost considerate pe rând dependente de variabilele clasice și de validare) și reprezintă numărul de variabile de validare față de care variabila respectivă are coeficienți beta mai mari.

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	timp - modern
Clase de variabile analizate								
morală	5	4	7	0	2	3	6	2
atașamente	3	2	7	1	7	4	7	1
politică	7	3	7	3	4	5	3	0
valori	5	6	7	5	2	5	1	0
controverse	6	4	0	4	4	7	6	1
Indice de adecvare (10)	5	4	6	3	4	5	5	1
Rang	II	V	I	VII	V	II	II	VIII

- indicele de adecvare (10) a fost calculat ca medie a rangurilor pentru fiecare variabilă de validare

Variabilele cu cel mai mare indice de adecvare sunt: educație, sex, autoritarism și asociație.

Pentru tabelul 3.1.11 (vezi Anexa), ecuațiile de regresie multiplă au fost constituite astfel: variabile dependente au fost considerate pe rând fiecare dintre cele 49 de variabile, iar ca predictorii au fost folosite cele 8 variabile de validare. Valorile din partea a doua a tabelului reprezintă diferența dintre media coeficienților beta ai variabilei de validare respective pentru acea clasă de variabile și media mediilor coeficienților beta ai tuturor variabilelor de validare pentru aceeași clasă de variabile.

Cea mai bună variabilă de validare este tot educația (valori ai coeficienților beta mult peste medie în aproape toate situațiile), dar și

variabilele autoritarism, vârstă, tradiționalism și asociație au medii relativ mari, fiind mult mai adecvate scopurilor propuse decât variabilele sex sau rezidență.

Majoritatea analizelor realizate au demonstrat faptul că cea mai adecvată variabilă este educația, dar și că variabile precum autoritarism, tradiționalism sau asociație pot fi folosite cu succes în elaborarea și validarea eșantioanelor.

3.2. Analiza pe eșantioanele BSOP

O parte din analizele efectuate în cazul eșantionului GSS le vom relua și pe eșantionul BSOP, scopul principal fiind încercarea de extindere a concluziilor. O piedică importantă este lipsa datelor care să permită construirea unor variabile de validare similare celor construite pentru eșantionul GSS. Datorită faptului că unele dintre cele 49 de variabile alese au fost prezente doar în unul dintre eșantioanele BSOP, a trebuit să folosim în unele analize (cele care vizau variabilele de validare propuse) mai puțin de 49 de variabile. De aceea, rezultatele prezentate pot fi folosite pentru comparații doar în ceea ce privește variabilele sex, vârstă, educație, rezidență și asociație și aceasta doar orientativ, din perspectiva rangurilor.

Tabelul 3.2.1 Ascendența comparată a celor 7 variabile de validare (valori rezultate prin compararea valorilor L^2 ale fiecărei variabile de validare, în cadrul unei clase de variabile, cu media).

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	asociație	venit	încredere în...
Clase de variabile analizate							
morală	6.7	11.7	12.4	5.9	10.2	18.2	17.9
atașamenie	7.4	6.8	16.4	7.6	5.1	19.7	12.8
politică	17.4	9.2	35.9	23.9	7.8	29.2	16.5
valori	13.3	35.8	79.3	29.0	6.9	67.4	18.6
controverse	20.7	26.5	67.0	29.9	5.6	55.6	60.3
Medie	13.1	18.0	42.2	19.2	7.1	38.0	25.2
morală	-5	0	1	-6	-2	6	6
atașamente	-3	-4	6	-3	-6	9	2
politică	-3	-11	16	4	-12	9	-3
valori	-22	0	44	-7	-29	32	-17
controverse	-17	-11	29	-8	-32	18	22
Indice de adecvare (5)	-10	-5	19	4	-16	15	2
Rang	VI		I	IV	VII	II	III.

- indicele de adecvare (5) a fost calculat ca medie a valorilor pentru fiecare variabilă de validare

Educația și venitul constituie clar cele mai bune variabile de validare, o oarecare importanță având-o și încrederea generală în instituțiile non-politice ale statului. Pariciparea asociativă este în cazul românilor parte a fi mai degrabă o formă fără fond care nu reușește să modeleze, cel puțin deocamdată, atitudinile și comportamentele celor care aderă la astfel de organizații.

Tabelul 3.2.2 Ascendența comparată a celor 7 variabile de validare pentru fiecare clasă de variabile (valori rezultate prin compararea rangurilor, în funcție de L^2 , variabilelor de validare în cadrul fiecărei clase de variabile; valorile reprezintă numărul de variabile față de care variabila de validare respectivă are L^2 mai mare).

Variabile de Validare	sex	vârstă	educație	rezidență	asociație	venit	încredere în...
Clase de variabile analizate							
morală	1	3	4	0	2	6	5
atașamente	2	1	5	3	0	6	4
politică	3	1	6	4	0	5	2
valori	1	4	6	3	0	5	2
controverse	1	2	6	3	0	4	5
Indice de adecvare(6)	2	2	5	3	0	5	4
Rang	V	V	I	IV	VII	I	III

- indicele de adecvare (6) a fost calculat ca medie a rangurilor pentru fiecare variabilă de validare

Tabelul 3.2.3 Rangurile comparate ale celor 7 variabile de validare pentru fiecare clasă de variabile (valori rezultate prin compararea rangurilor, în funcție de ponderea asocierilor semnificative, variabilelor de validare în cadrul fiecărei clase de variabile).

Variabile de validare Clase de variabile analizate	sex	vârstă	educație	rezidență	asociație	venit	încredere în...
morală	22.2%	55.6%	55.6%	22.2%	66.7%	75.0%	44.4%
atașamente	33.3%	33.3%	50.0%	25.0%	33.3%	44.4%	25.0%
politică	66.7%	44.4%	77.8%	77.8%	50.0%	44.4%	66.7%
valori	75.0%	62.5%	75.0%	75.0%	100%	85.7%	62.5%
controverse	90.9%	72.7%	90.9%	81.8%	40.0%	100%	90.9%
Medie	57.6%	53.7%	69.8%	56.4%	58.0%	69.9%	57.9%
morală	26.6%	6.7%	6.7%	26.6%	17.9%	26.2%	-4.4%
atașamente	-1.6%	-1.6%	15.1%	-9.9%	-1.6%	9.5%	-9.9%
politică	5.6%	16.7%	16.7%	16.7%	11.1%	16.7%	5.6%
valori	-1.5%	14.0%	-1.5%	-1.5%	23.5%	9.2%	14.0%
controverse	9.9%	-8.3%	9.9%	0.8%	41.0%	19.0%	9.9%
Indice de adecvare (7)	-3	-7	9	-4	-2	9	-3
Rang	IV	VII	I	VI	III	I	IV

- indicele de adecvare (7) a fost calculat ca medie a rangurilor pentru fiecare variabilă de validare

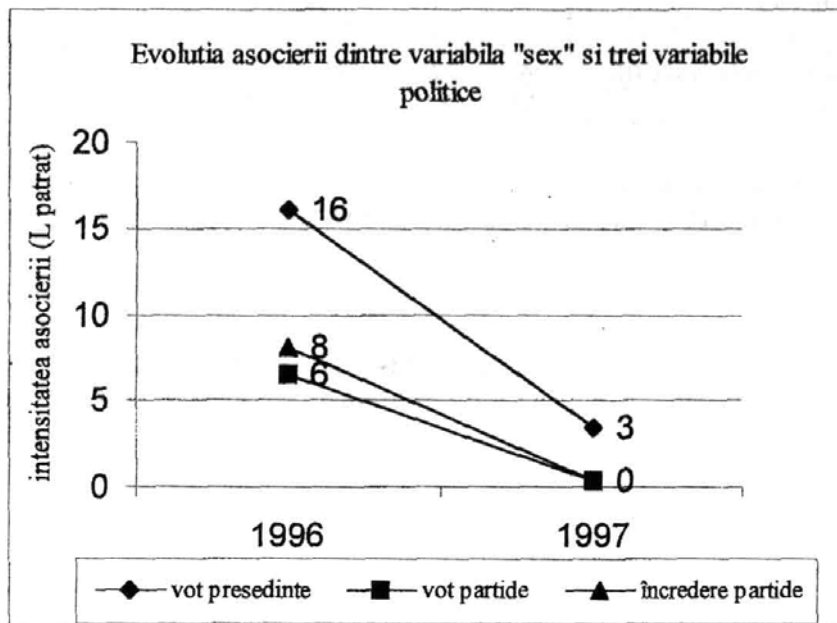
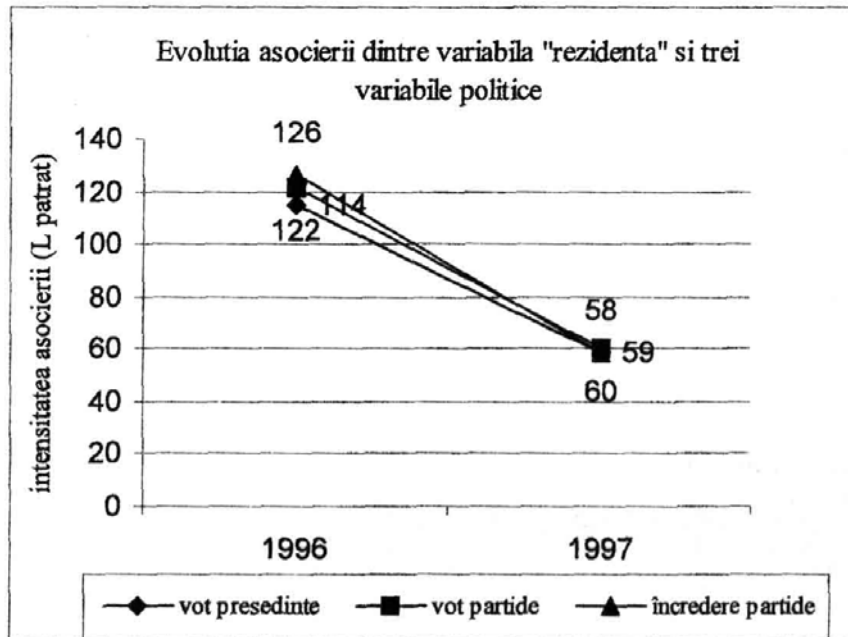
Variabilele cu adevărate cea mai mare sunt de asemenea educația și venitul, participarea asociativă având ponderea asocierilor mai mare în cazul claselor morală și valori.

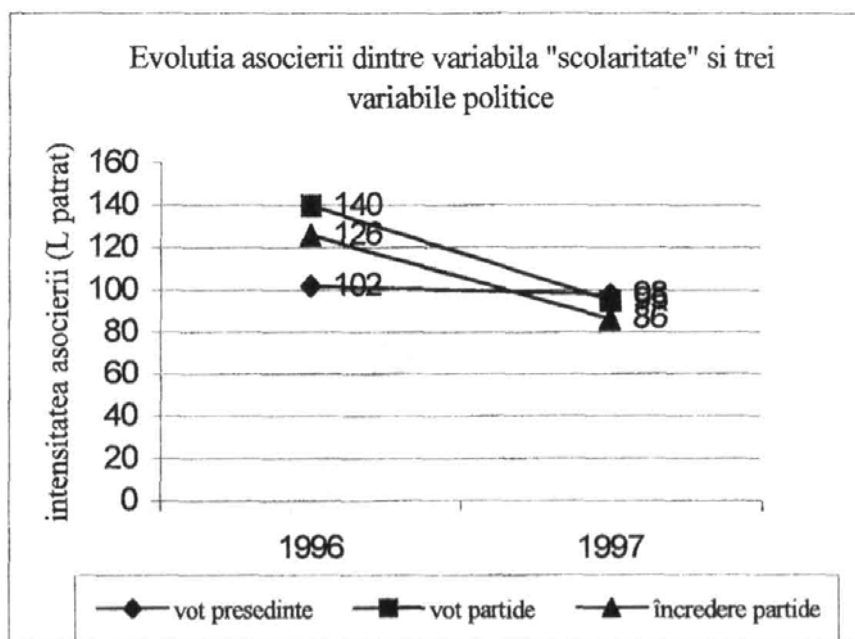
Tabelul A6 Ascendența comparată a celor 7 variabile de validare (valori rezultate prin compararea valorilor ponderilor asocierilor semnificative ale fiecărei variabile de validare, în cadrul unei clase de variabile, cu media).

Variabile de validare Clase de variabile analizate	sex	vârstă	educație	rezidență	asociație	venit	încredere în...
morală	1	4	4	1	5	6	2
atașamente	4	4	6	1	4	5	1
politică	4	1	6	6	5	1	4
valori	4	1	4	4	6	5	1
controverse	5	1	5	2	0	6	5
Indice de adecvare (8)	4	2	5	3	4	5	3
Rang	III	VII	I	V	III	I	V

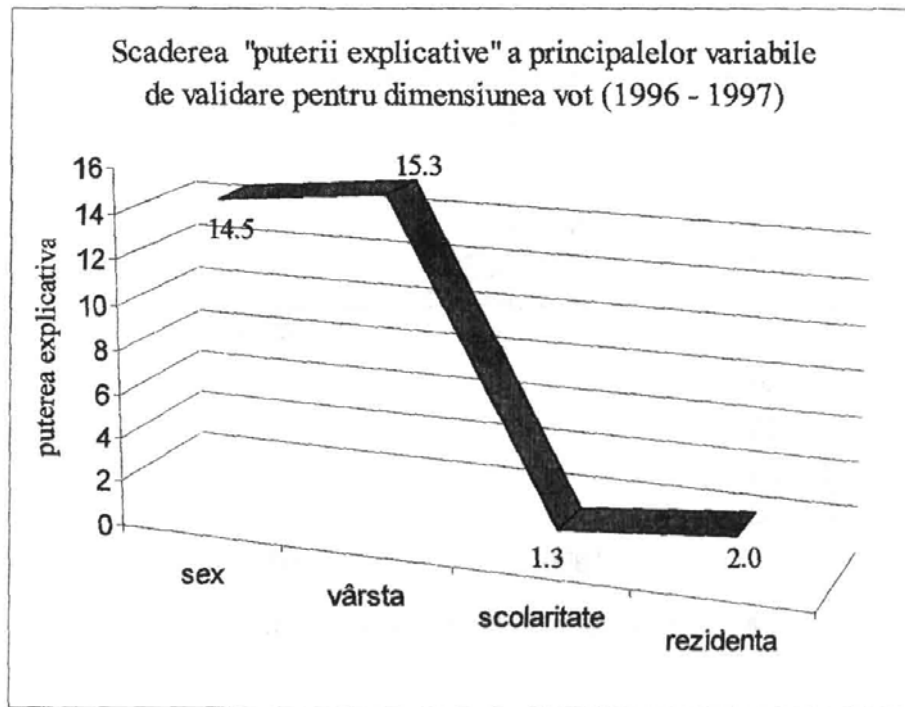
- indicele de adecvare (8) a fost calculat ca medie a valorilor de ascendență pentru fiecare variabilă de validare

Imposibilitatea unei analize globale a evoluției gradului de adecvare al variabilelor de validare nu ne împiedică însă să constatăm pentru un caz particular, cel al politicii (vot pentru președinte, partide, încredere partide), evoluția înregistrată. Prezentăm în continuare evoluția intensității asocierii dintre cele trei variabile politice și fiecare dintre variabilele de validare clasice.

În toate cele patru cazurile intensitatea asocierii dintre variabilele politice și variabilele de validare a scăzut între 1996 și 1997, același sens al evoluției fiind cel mai probabil și pentru perioada anterioară. Cea mai mică scădere a avut-o variabila educație (confirmă rezultatele obținute pe eșantionul GSS), cele mai mari scăderi ale intensității asocierii fiind înregistrate de variabilele sex și vârstă, fapt ilustrat și de graficul următor (reamintim faptul că intensitatea asocierii poate și interpretată ca un indicator al puterii explicative a variabilei și deci ca o măsură a adecvării acesteia la studiul eșantionării și nu numai):

Concluzii generale

Analizele statistice realizate pe eșantioanele GSS și BSOP au evidențiat faptul că variabilele de validare, folosite în general în studiul eșantionării, au grade de adecvare diferite, variabila cu cel mai mare grad de adecvare fiind educația (paradoxal, variabila educație este folosită cel mai puțin, din fericire doar la nivelul analizării eșantioanelor, una dintre cauze fiind și lipsa datelor statistice). Pe lângă aceste variabile clasice există câteva variabile (asociație, autoritarism, tradiționalism) care au grade de adecvare mai mari decât unele dintre variabilele clasice (sex, rezidență sau vârstă după caz). Deși obținerea unor indici ai tradiționalismului sau autoritarismului este o operație costisitoare, spre deosebire de surprinderea sexului, vârstei sau chiar a participării asociative, credem că surplusul de informație pe care acești indici îl aduc merită din punct de vedere al cunoașterii științifice.

Implicațiile adoptării acestor noi variabile nu se opresc la nivelul studiului eșantionării. Una dintre aceste implicații majore este și cea vizată de cercetarea noastră, și anume relația dintre stratificarea socială și stratificarea culturală. La nivel teoretic această transformare s-a realizat de o

manieră relativ difuză, în timp ce la nivel empiric demersurile au fost atât de diferite încât comparațiile sunt imposibile. În plus, majoritatea cercetărilor empirice au avut în principal scopuri practice (rezolvarea unor probleme concrete de segmentare a pieței și descriere cât mai cuprinzătoare a acestor categorii de indivizi), fără a se interesa de aspecte ce țin de epistemologie sau de implicațiile asupra teoriei sociologice. O relaționare mai strânsă a teoreticului cu empiricul, ghidate de epistemologie, nu poate fi decât benefică pentru cele două dimensiuni ale cunoașterii.³

NOTE:

¹ Ghiglione și Matalon, „Les enquetes sociologiques”, AC, Paris, 1985, pag. 248

² Davis, pag. 449, în „Social Stratification”, ed. de David B. Grusky, Westview Press, Oxford, 1994.

³ Două astfel de exemple sunt menționate în continuare:

Analizând determinanții votului D. Sandu (Sociologia tranziției, ed. Staff, 1996, București, pag. 155) apreciază că „atunci când în analiză sunt incluse și variabile subiective precum optimismul, încrederea, atitudinea față de schimbare, variabilele de status (sex, vârstă, educație, rezidență; n.n.) tind să treacă în plan secund. Puterea lor explicativă se reduce.”

Puterea discriminativă diferită a variabilelor clasice este demonstrată și în cazul audienței emisiunilor de radio. Variabilele care discriminează cel mai puternic au fost, în ordine descrescătoare, următoarele: naționalitatea, vârsta, provincia, educația, rezidența și sexul (Audiența radio în România 1996 - 1997, coord. Dîncu, Fundația Culturală Română, 1998, Cluj-Napoca, pag.95-99).

ANEXE:

Tabelul 3.1.1 Intensitatea globală a asocierii dintre clasele de variabile analizate și cele 12 variabile de validare (cifrele reprezintă valorile medii ale lui L^2 pentru fiecare clasă de variabile analizată).

Variabile de Validare	sex	vârsta	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în...	SEI	timp - modern
Morală	5.9	11.8	28.3	4.3	6.2	16.5	16.5	38.5	30.6	14.8	23.2	7.5
Atașamente	8.4	21.3	26.6	2.7	51.6	11.4	13.5	16.2	15.1	13.9	19.1	48.4
Politică	9.1	19.2	43.5	15.1	7.8	57.1	8.6	13.4	22.9	5.3	26.8	9.8
Valori	4.5	31.9	30.1	2.7	8.7	10.9	16.1	14.6	13.8	3.9	22.3	3.3
Controverse	7.2	49.1	47.1	17.5	68.0	54.0	7.3	4.5	17.5	2.7	18.5	28.1
Total (medie)	7.2	27.1	35.2	8.6	36.5	52.1	12.9	16.9	19.7	8.3	21.7	21.9
Distanță	0.8	0.8	0.9	0.9	0.8	0.7	0.8	0.7	0.8	0.9	0.8	0.8
Indice de adecvare	9	35	41	10	36	34	15	26	25	10	29	27
Rang	XII	III	I	X	II	IV	IX	VII	VIII	X	V	VI
Coeficient de variație	0.3	0.5	0.3	0.8	0.9	0.8	0.3	0.7	0.3	0.7	0.2	0.9
Indice de adecvare (2)	28	51	131	10	35	39	37	23	56	12	139	26
Rang	VIII	IV	II	XII	VII	V	VI	X	III	XI	I	IX

- Indicele de adecvare (1) este egal cu raportul dintre media lui L^2 pentru cele 49 de variabile și distanța (media valorilor normalizate ale lui L^2 pentru fiecare clasă de variabile).

- Indicele de adecvare (2) este egal cu raportul dintre media lui L^2 pentru cele 49 de variabile și coeficientul de variație (ponderea abaterii standard din media valorilor lui L^2 pentru o clasă de variabile).

Tabelul 3.1.2 Ponderea asocierilor semnificative dintre variabilele de validare și clasele de variabile analizate ($n = 0.05$: măsura asocierii L^2_{adj})

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în...	SEI	timp - modern
Clase de variabile analizate												
Morală	55.6 %	44.4 %	33.3 %	0.0% %	33.3 %	33.3 %	100 %	100 %	100 %	77.8 %	55.6 %	33.3 %
Ațașamente	41.7 %	66.7 %	41.7 %	0.0% %	58.3 %	58.3 %	90.9 %	50.0 %	50.0 %	58.3 %	33.3 %	66.7 %
Politică	66.7 %	44.4 %	55.6 %	55.6 %	22.2 %	33.3 %	77.8 %	66.7 %	77.8 %	33.3 %	44.4 %	33.3 %
Valori	37.5 %	75.0 %	62.5 %	0.0% %	12.5 %	25.0 %	75.0 %	50.0 %	75.0 %	25.0 %	75.0 %	12.5 %
Controverse	54.5 %	81.8 %	63.6 %	81.8 %	90.9 %	81.8 %	63.6 %	9.1% %	63.6 %	9.1% %	36.4 %	72.7 %
Total (medie)	51.0 %	63.3 %	51.0 %	28.6 %	46.9 %	49.0 %	81.3 %	53.1 %	71.4 %	40.8 %	46.9 %	46.9 %
Distanță	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8
Indice de adecvare (3)	64	77	63	34	59	61	102	75	103	51	61	58
<i>Rang</i>	<i>V</i>	<i>III</i>	<i>VI</i>	<i>XII</i>	<i>IX</i>	<i>VII</i>	<i>II</i>	<i>IV</i>	<i>I</i>	<i>XI</i>	<i>VII</i>	<i>X</i>
Coeficient de variație	0.2	0.3	0.3	1.4	0.7	0.5	0.2	0.6	0.3	0.7	0.4	0.5
Indice de adecvare (4)	26	21	17	2	7	10	41	9	24	6	12	9
<i>Rang</i>	<i>II</i>	<i>IV</i>	<i>V</i>	<i>XII</i>	<i>X</i>	<i>VII</i>	<i>I</i>	<i>VIII</i>	<i>III</i>	<i>XI</i>	<i>VI</i>	<i>VIII</i>

- Indicele de adecvare (3) este egal cu raportul dintre media ponderilor lui L^2 semnificativi pentru cele 49 de variabile și distanța (media valorilor normalizate ale lui L^2 pentru fiecare clasă de variabile).
- Indicele de adecvare (4) este egal cu raportul dintre media ponderilor lui L^2 semnificativi pentru cele 49 de variabile și coeficientul de variație (ponderea abaterii standard din media valorilor lui L^2 pentru o clasă de variabile).

Tabelul 3.1.3 Ascendența comparată a celor 12 variabile de validare (valori rezultate prin compararea valorilor L ale fiecărei variabile de validare, în cadrul unei clase de variabile, cu media).

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în ...	SEI	timp - modern
Clase de variabile analizate												
morală	-11	-5	11	-13	-11	-1	-1	21	14	-2	6	-10
atașamente	-12	0	6	-18	31	-9	-5	-5	-6	-7	-2	28
politică	-11	-1	24	-5	-12	37	-11	-6	3	-15	7	-10
valori	-9	18	17	-11	-5	-3	3	1	0	-10	9	-10
controver	-20	22	20	-9	41	27	-20	-22	-9	-24	-8	1
Indice de Adecvare (5)	-13	7	16	-11	9	10	-7	-2	0	-12	2	0
Rang	XII	IV	I	X	III	II	IX	VIII	VI	XI	V	VI

- indicele de adecvare (5) a fost calculat ca medie a valorilor pentru fiecare variabilă de validare.

Tabelul 3.1.4 Ascendența comparată a celor 12 variabile de validare pentru fiecare clasă de variabile (valori rezultate prin compararea rangurilor, în funcție de L^2 , variabilelor de validare în cadrul fiecărei clase de variabile; valorile reprezintă numărul de variabile față de care variabila de validare respectivă are $I^?$ mai mare).

Variabile de valid	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în ...	SEI	timp - modern
Clase de variabile analizate												
morală	1	4	9	0	2	7	7	11	10	5	8	3
atașamen	1	8	9	0	11	2	5	6	4	3	7	10
te												
politică	3	7	10	6	1	11	2	5	8	0	9	4
valori	3	11	10	0	4	5	8	7	6	2	9	1
controver	2	9	8	5	11	10	3	1	5	0	6	7
se												
Indice de adecvare (6)	2	8	9	2	6	7	5	6	7	2	8	5
Rang	<i>X</i>	<i>II</i>	<i>I</i>	<i>X</i>	<i>VI</i>	<i>IV</i>	<i>VIII</i>	<i>VI</i>	<i>IV</i>	<i>X</i>	<i>II</i>	<i>VIII</i>

- indicele de adecvare (6) a fost calculat ca medie a rangurilor pentru fiecare variabilă de validare.

Tabelul 3.1.5 Rangurile comparate ale celor 12 variabile de validare pentru fiecare clasă de variabile (valori rezultate prin compararea rangurilor, în funcție de ponderea asocierilor semnificative, variabilelor de validare în cadrul fiecărei clase de variabile).

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în ...	SEI	timp - modern
Clase de variabile analizate												
morală	7	5	4	0	4	4	11	11	11	8	7	4
atașamente	3	9	3	0	8	8	11	5	5	8	1	9
politică	9	5	7	7	0	3	11	9	11	3	5	3
valori	5	11	7	0	2	4	11	6	11	4	11	2
controverse	3	10	6	10	11	10	6	1	6	1	2	7
Indice de adecvare (7)	5	8	5	3	5	6	10	6	9	5	5	5
Rang	VI	III	VI	XII	VI	IV	I	IV	II	VI	VI	VI

- indicele de adecvare (7) a fost calculat ca medie a rangurilor pentru fiecare variabilă de validare.

Tabelul 3.1.6 Ascendența comparată a celor 12 variabile de validare (valori rezultate prin compararea valorilor ponderilor asocierilor semnificative ale fiecărei variabile de validare, în cadrul unei clase de variabile, cu media).

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	clasa subiectivă	venit	încredere în ...	SEI	timp - modern
Clase de variabile analizate												
morală	0%	- 11%	- 22%	- 56%	- 22%	- 22%	44%	44%	44%	22%	0%	- 22%
atașamente	- 10%	15%	- 10%	- 51%	7%	7%	40%	-1%	-1%	7%	- 18%	15%
politică	16%	-6%	5%	5%	- 29%	- 18%	27%	16%	27%	- 18%	-6%	- 18%
valori	-6%	31%	19%	- 44%	- 31%	- 19%	31%	6%	31%	- 19%	31%	- 31%
controverse	-5%	23%	5%	23%	32%	23%	5%	- 50%	5%	- 50%	- 23%	14%
Indice de adecvare (8)	-1	10	-1	-25	-9	-6	29	3	21	-11	-3	-8
Rang	V	III	V	XI	IX	VII	I	IV	II	X	VI	VIII

- indicele de adecvare (8) a fost calculat ca medie a valorilor de ascendență pentru fiecare variabilă de validare.

Tabelul 3.1.9 Ponderea cazurilor în care coeficienții beta sunt semnificativi

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	timp - modern
Clase de variabile analizate								
morală	77.8%	66.7%	100%	22.2%	44.4%	55.6%	88.9%	44.4%
atașamente	81.8%	72.7%	100%	54.5%	90.9%	100%	100%	54.5%
politică	77.8%	44.4%	77.8%	44.4%	55.6%	66.7%	44.4%	33.3%
valori	62.5%	75.0%	100%	62.5%	50.0%	62.5%	25.0%	0.0%
controverse	81.8%	72.7%	54.5%	72.7%	72.7%	100%	81.8%	63.6%
morală	15.3%	4.2%	37.5%	- 40.3%	- 18.1%	-6.9%	26.4%	- 18.1%
atașamente	0.0%	-9.1%	18.2%	- 27.3%	9.1%	18.2%	18.2%	- 27.3%
politică	22.2%	- 11.1%	22.2%	- 11.1%	0.0%	11.1%	- 11.1%	- 22.2%
valori	7.8%	20.3%	45.3%	7.8%	-4.7%	7.8%	- 29.7%	- 54.7%
controverse	6.8%	-2.3%	- 20.5%	-2.3%	-2.3%	25.0%	6.8%	- 11.4%
Indice de adecvare (9)	10.4	0.4	20.6	-14.6	-3.2	11.0	2.1	-26.7
Rang	III	V	I	VII	VI	II	IV	VIII

- indicele de adecvare (9) a fost calculat ca medie a valorilor de ascendență pentru fiecare variabilă de validare.

Tabelul 3.1.11 Mediile coeficienților beta pentru fiecare variabilă de validare.

Variabile de validare	sex	vârstă	educație	rezidență	tradiționalism	autoritarism	asociație	timp - modern
Clase de variabile analizate								
morală	0.04	0.05	0.13	0.01	0.02	0.06	0.04	0.02
atașamente	0.05	0.11	0.13	0.04	0.09	0.08	0.13	0.10
politică	0.05	0.06	0.12	0.05	0.06	0.16	0.05	0.01
valori	0.04	0.12	0.16	0.01	0.03	0.06	0.02	0.01
controverse	0.05	0.14	0.12	0.07	0.16	0.16	0.07	0.05
morală	0.00	0.01	0.08	-0.04	-0.02	0.01	0.00	-0.03
atașamente	-0.04	0.02	0.04	-0.05	0.00	-0.01	0.03	0.01
politică	-0.02	-0.01	0.05	-0.02	-0.01	0.09	-0.02	-0.06
valori	-0.02	0.06	0.10	-0.04	-0.02	0.00	-0.03	-0.04
Controverse	-0.05	0.03	0.01	0.01	0.03	0.06	-0.04	-0.05
Indice de adecvare(11)	-0.03	0.02	0.06	-0.04	0.00	0.03	-0.01	-0.03
Rang	VI	III	I	VIII	IV	II	V	VI

- indicele de adecvare (11) a fost calculat ca medie a valorilor de ascendență pentru fiecare variabilă de validare